

193

4570p

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

ЛЮ ЦІН

УДК 373.5.091.33:78:611.85(043.3)

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ВОКАЛЬНОГО СЛУХУ ПІДЛІТКІВ У
ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МУЗИКИ

13.00.02 – Теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

柳婧

КИЇВ – 2018

НБ НПУ ім. М.П. Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник кандидат педагогічних наук, доцент
СТЕПАНОВА Людмила Павлівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, доцент
кафедри теорії та методики музичної освіти,
хорового співу і диригування.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
ОВЧАРЕНКО Наталія Анатоліївна,
ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний
університет», професор кафедри
методики музичного виховання, співу
та хорового диригування;

кандидат педагогічних наук
ПАВЛЮК Наталія Миколаївна,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, старший викладач
кафедри історії, теорії мистецтв та виконавства.

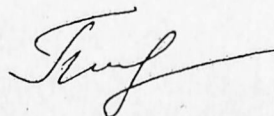
Захист відбудеться 12 вересня 2018 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано 10 серпня 2018 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

Л.І. Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства на фоні соціально-економічних та політичних змін потребує перегляду та удосконалення система освіти, адже необхідність у вихованні інтелектуально та естетично розвиненої особистості є одним з найважливіших її завдань. Завдання навчання і виховання підлітків диктуються вимогами сьогодення і розглядаються у контексті освітніх процесів, спрямованих на розвиток особистості. Глобальною метою сучасної освіти має стати формування не лише людини освіченої, а людини культурної, ядро якої складає свобода, гуманність, духовність, адаптивність, здатність до самовизначення у світі культури й культурної ідентифікації, прагнення до життєтворчості, самоствердження в усіх сферах її життєдіяльності (О.Отич).

Досягнення цієї мети можливе у контексті культурологічної педагогічної парадигми, яка стверджує ідею необхідності спрямування освіти на розвиток культури мислення, почуттів, поведінки особистості. Процес розвитку особистості віднесений до індивідуального розвитку людини, який є безперервним процесом, що виявляється в кількісних та якісних змінах людської істоти, які відбуваються на всіх етапах онтогенезу особистості і є наслідком її взаємодії із зовнішнім світом (Г.Костюк).

У цьому контексті зростає значення мистецьких дисциплін, зокрема музичного мистецтва, які впливають на формування естетичних смаків та уподобань учнів. Навчання музики передбачає розвиток усіх музичних здібностей дитини. Це багатоаспектний комплексний процес, який водночас є виховним. У цьому процесі окреме місце посідає розвиток вокального слуху, зумовлений глибоким емоційним впливом вокального мистецтва на формування особистості учня, особливо підлітка, оскільки музичне мистецтво оволодіває почуттями учнів раніше, ніж вони зуміють усвідомити сам процес спілкування з ним.

Розвиток особистості засобами мистецтва обґрунтовано в роботах М.Бахтіна, В. Бутенка, Л. Виготського, М. Кагана, Д. Лихачова, Л. Масол, В.Медушевського, В. Орлова, О. Рудницької, О.Щолокової та ін. Науковці відзначають також вплив вокально-виконавської діяльності на всебічне виховання та музично-естетичний розвиток дітей (Е. Абдуллін, Ю. Алієв, О.Апраксіна, Б. Асаф'єв, В. Смелянов, Д. Огороднов та ін.).

Відзначаючи підвищення інтересу підлітків до вокального мистецтва, нажалі, доводиться констатувати, що через відсутність позитивного впливу та належного контролю з боку сім'ї та школи відбуваються певні негативні процеси у сучасному молодіжно-підлітковому середовищі, що веде до поглиблення їх морально-ціннісних деформацій (О. Панагушина).

Дослідники музичної педагогіки привертали увагу до питання формування звуковисотного, гармонічного, тембрового слуху,

метроритмічного відчуття, особливостей музичного сприйняття, багатоголосного співу. Розвиток же вокального слуху залишався не вирішеною проблемою в музичній педагогіці загальноосвітньої школи, незважаючи на ряд досліджень у цій галузі.

Варто зазначити, що у масовій педагогічній практиці музичного навчання сьогодні спостерігається недооцінка значення розвитку в учнів вокального слуху, що вимагає спеціальних психолого-педагогічних умов, розробки ефективної поетапної методики.

Незважаючи на значну кількість педагогічних досліджень з проблем розвитку музичних здібностей (зокрема слуху), проблема розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики ще потребує ґрунтовної розробки, зокрема в аспекті духовного, музично-естетичного становлення, соціалізації особистості та спрямування до художньо-творчої самореалізації з урахуванням складності цього вікового періоду.

Між тим, ці питання в умовах гуманізації освіти заслуговують особливої уваги. Вважаємо за доцільне актуалізувати розвиток вокального слуху підлітків, враховуючи його естетичний потенціал, що обумовлено розвитком емоційної сфери та інтелектуальним розвитком учнів підліткового віку.

У наукових дослідженнях з обраної проблематики висвітлювалися питання психології вокально-педагогічного процесу, психолого-педагогічні аспекти вокально-виконавської творчості співака, питання теорії вокального мистецтва, вокальної педагогіки (В.Антонюк, М.Єгоричева, Н.Гребенюк, Д.Євтушенко, О.Стахевич, Л.Тоцька та ін.); питання методики постановки та розвитку голосу (М.Микиша, Л.Василенко та ін.); формування вокального слуху китайських студентів (Ма Цзюнь, Гу Цзін); слухові аспекти вокального навчання (О.Маруфенко); формування вокально-слухових уявлень (І.Клещерова); питання формування вокальної культури школярів (Л.Гавриленко); розвиток вокального слуху молодших школярів (О.Кривоносова). Проте питання розвитку вокального слуху підлітків у аспекті їх особистісного становлення ще недостатньо досліджені.

У підлітковому віці відбувається становлення основ світогляду, яке тісно пов'язане з інтелектуальним розвитком дитини: розвитком логічного мислення, сприймання, уяви. У цей же час активізуються процеси пізнання підлітками навколишнього світу і пошуку та осмислення свого місця в ньому, засвоєння ними соціального досвіду, що викликає підвищення рівня пізнавальної активності, аналізу і самоаналізу. Водночас, доводиться констатувати зниження рівня художньо-естетичних потреб підлітків.

Створення умов для становлення, гармонійного розвитку особистості й самореалізації підлітка потребує нових підходів до розвитку їх здібностей, процесу набуття знань з урахуванням вікових особливостей у напрямку формування духовних цінностей. Наявність вокального слуху, за наявності пізнавальної активності, сформованості смаку та здатності до аналізу, має

допомагати підліткам орієнтуватися у розмаїтті музики, особливо вокальної (зважаючи на великий вплив вокального мистецтва на молодь), що їх оточує.

Сформованість музично-стилістичних, художньо-естетичних уявлень, наявність музичного досвіду, при наявності спеціальних знань, впливає на музичні уподобання підлітків і, власне, визначає вибір музичного матеріалу для слухання та виконання у позашкільній діяльності.

Проте, в наш час у процесі навчання музики та реалізації музично-естетичного виховання підлітків доводиться констатувати наявність протиріч між:

- підвищенням інтересу дітей і молоді до вокального мистецтва та негативним впливом масової музики низької якості, що позначається на рівні їх художньо-естетичних потреб;

- прогресивною вокально-педагогічною теорією і реальною практикою музичного навчання;

- традиційним викладанням предметів естетичного циклу та необхідністю цілісного пізнання музичного мистецтва. Означені протиріччя дають підстави стверджувати, що розвиток вокального слуху підлітків є актуальною науковою проблемою і потребою музичного навчання.

Актуальність окресленої проблеми, її недостатня теоретична і практична розробленість, знайдені суперечності зумовили вибір теми дослідження: *«Методика розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація входить до плану наукових досліджень кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова й складає частину наукового напрямку: Теорія та технологія виховання і навчання в системі освіти з проблеми: Музична освіта, виховання та творчий розвиток учнів загальноосвітніх навчальних закладів: теорія, історія, методика. Тему дисертації затверджено Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол № 10 від 26 травня 2015 р.)

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики.

Об'єкт дослідження – процес музичного навчання підлітків.

Предмет дослідження – методика розвитку вокального слуху підлітків у процесі музичного навчання.

Відповідно до мети визначено **завдання** дослідження:

1. Проаналізувати стан розробки досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній науці та мистецтвознавстві.

2. Теоретично обґрунтувати сутність, зміст і структуру вокального слуху підлітків у процесі навчання музики.

3. Розробити критерії, показники та рівні розвиненості вокального слуху підлітків.

4. Визначити принципи та розробити педагогічні умови розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики.

5. Розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність поетапної методики розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять : сучасні освітні директивні документи (Державні стандарти освітньої галузі «Мистецтво», чинна програма з предметів «Музичне мистецтво» та «Мистецтво» на інтегративній основі для середньої загальноосвітньої школи; прогресивний напрям сучасної освітньо-культурної парадигми (В.Андрущенко, І.Зяюн, В.Кудін, Г.Меднікова та ін.); концептуальні положення про гуманізацію освіти, духовність, естетичну вихованість дітей (Ю.Алієв, Б.Асаф'єв, Ю.Борєв, В.Жадько, Е.Кучменко, Б.Лихачов та ін.); праці з психології музичної діяльності (Л.Бочкарьов, М.Блинова, Л.Виготський, Г.Костюк, С.Науменко, В.Петрушин, Б.Теплов, Г.Тарасов та ін.); основні положення розвитку особистості засобами мистецтва (М.Бахтін, В.Бутенко, Л.Виготський, М.Каган, Л.Масол, В.Медушевський, В.Орлов, О.Рудницька та ін.); наукові положення музично-педагогічної науки, сучасна теорія та наукові дослідження музичної освіти (Е.Абдуллін, О.Апраксіна, А.Козир, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, О.Щолокова, О.Шевнюк, В.Шульгіна та ін.); теорії сучасного загальнокультурного і музичного виховання учнів засобами фольклору (А.Авдієвський, Н.Батюк, А.Болгарський, Б.Шеломов та ін.); формування морально-ціннісного ставлення підлітків до музичного виконавства (Т. Борисова, О.Гордійчук, Л.Кузьмінська, І.Лавриш, О.Сапожник, Н.Сизоненко, Н.Фоломеєва та ін.); методики розвитку музичних здібностей, зокрема слуху (Н.Ветлугіна, Д.Готсдінер, О.Коваль, Д.Огороднов, Н.Переверзєв, С.Науменко, С.Савшинський, Б.Теплов, Б.Шеломов та ін.); роботи з розвитку вокально-слухових навичок (В.Ємельянов, О.Козій, О.Маруфенко, Д.Огороднов, Т.Ткаченко Л.Тоцька та ін.); особливостей вокального мистецтва Китаю (Бран Мен, Ван Юй Шен, Вей Лімін, Лю Лан, Лі Фан, Цзінь Нань, Фу Лей, Чен Дін, Чен Цемін та ін.), природи вокального слуху в процесі навчання співу учнів (О.Агарков, Л.Дмитрієв, В.Ємельянов, О.Маруфенко, О.Менабені, В. Морозов, Г.Стулова, М.Фомичов, Ю.Юцевич та ін.); питання охорони та культури голосу дітей та підлітків (Ф.Заседателев, І.Левідов Є.Малютін, І.Мюллер, Л.Работнов, М.Симановський, Р.Юссон та ін.).

Методи дослідження. Для розв'язання поданих завдань використані наступні методи : теоретичні – науково-теоретичний аналіз філософської, психологічної, мистецтвознавчої, музикознавчої, музично-педагогічної та методичної літератури, систематизація та узагальнення наукових джерел для уточнення понятійного апарату дисертації (сутності, змісту та структури розвитку вокального слуху підлітків), аналіз, синтез, порівняння узагальнення теоретичних та методичних даних; емпіричні – діагностичні (педагогічне спостереження, бесіди та анкетування учнів, учителів, усне

опитування, метод звукових анкет, тестування, виконавський аналіз, творчі завдання), педагогічний експеримент; методи математичної статистики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

уперше

- актуалізовано проблему розвитку вокального слуху підлітків як засобу формування особистості;

- виявлено педагогічні умови розвитку вокального слуху підлітків на шляху їх соціалізації та духовного становлення;

- розроблено поетапну методiku розвитку вокального слуху підлітків на зразках народної та класичної вокальної музики.

Уточнено: сутність вокального слуху в контексті його розвитку в дітей підліткового віку;

- зміст поняття «розвиток вокального слуху підлітків» і його структурних компонентів відносно вікової категорії підлітків;

- критерії, показники та рівні розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики;

- доведено ефективність залучення до процесу розвитку вокального слуху підлітків зразків української та світової вокальної класики.

Подальшого розвитку набули науково-педагогічні ідеї використання комплексу спеціальних методів навчання підлітків у позакласній та позашкільній діяльності щодо розвитку в них вокального слуху.

Практичне значення одержаних результатів дослідження визначається практичним використанням матеріалів дослідження для розв'язання проблеми розвитку вокального слуху підлітків, впровадженням поетапної методики розвитку вокального слуху у навчальний процес, створенні можливостей для подальшого урізноманітнення форм і методів навчання музики підлітків у позакласній та позашкільній діяльності, визначенні доцільного репертуару у цьому напрямку роботи. Матеріали дослідження можуть бути використані викладачами по класу постановки голосу у дитячих музичних школах, керівниками дитячих хорових колективів та ансамблів, викладачами ВНЗ (у лекціях та семінарських заняттях, профорієнтаційній роботі зі студентами мистецьких спеціальностей, у подальших науково-методичних розробках щодо оптимізації музично-освітнього процесу у ВНЗ).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки проведеного дослідження пройшли апробацію на щорічних звітних наукових конференціях викладачів Національного педагогічного університету імені М.Драгоманова, науковому семінарі «VII Міжнародні педагогічно-мистецькі читання пам'яті професора О.П. Рудницької» (Київ, 2016), «Міжнародні науково-практичні читання пам'яті академіка Анатолія Авдієвського» (Київ, 2017, 2018), VII Міжнародній науково-практичній конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ 2015, 2017); «Мистецька освіта в Україні: проблеми теорії і практики» (Київ, 2014); «Сучасні проблеми виконавської підготовки викладачів мистецьких дисциплін» (Херсон, 2016); «Вища освіта

України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2016); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Час мистецької освіти: традиції і новаторство» (Харків, 2016); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Мистецька освіта: проблеми і перспективи розвитку в контексті європейської інтеграції» (Житомир, 2016); на засіданнях кафедри теорії і методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського та щорічних звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, аспірантів і докторантів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, 2014-2017).

Результати дослідження **впроваджено** в навчальний процес: Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 0710/503 від 28.03.2018 р.), Будинку культури Деснянського району м.Києва (довідка № 38 від 28.12.2017 р.), Ірпінської ДМШ (довідка № 27 від 15.02.2018 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дослідження висвітлені у 8 одноосібних публікаціях автора, з них 5 у наукових фахових виданнях України з педагогіки, 1 стаття у зарубіжному науковому виданні.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (176 найменувань, з них 5 – іноземними мовами). Основний текст дисертації складає 175 сторінок, загальний обсяг роботи – 225 сторінок. Робота містить 12 таблиць, 3 рисунки, що разом із додатками складає 35 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, окреслено теоретичні засади, розкрито методи дисертаційного дослідження, висвітлено наукову новизну, теоретичне та практичне значення, відображено результати апробації та впровадження здобутих результатів у педагогічну практику.

У **першому** розділі – *«Науково-теоретичні засади розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики»* - проаналізовано філософську, психолого-педагогічну, мистецтвознавчу та методичну літературу з проблеми дослідження, здійснено історико-теоретичний аналіз проблеми, уточнено сутність вокального слуху, складові в контексті його розвитку у підлітків, виявлено особливості розвитку вокального слуху підлітків в теорії та практиці музичного навчання. Визначено методологічні підходи та розроблено компонентну структуру означеного феномена.

На основі аналізу та синтезу першоджерел з проблеми дослідження (О.Агарков, О.Апраксіна, Л.Дмитрієв, В.Ємельянов, О.Маруфенко, О.Менабені, В.Морозов, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, Г.Стулова, М.Фомичов, О.Щолокова, О.Шевнюк, В.Шульгіна, Ю.Юцевич та ін.)

з'ясовано, що розвиток вокального слуху – це керований процес, і вокальний слух учнів-підлітків необхідно успішно розвивати у процесі навчання. З цієї позиції вокальний слух підлітків доцільно розглядати не лише як музично-вокальне відчуття та здібність, а як складну характеристику власної виконавської діяльності, у взаємозв'язку та взаємозалежності слуху і співацького голосу, що визначає, власне, вокальні здібності й набуття співацьких навичок.

Вокальний слух ми розуміємо як важливу якість особистості, сформовану на основі вокально-слухових уявлень щодо вокально-звуккових еталонів у результаті активної розумової діяльності на основі глибинного естетичного сприйняття, що забезпечує цілеспрямований світоглядно-моральний, музично-творчий розвиток підлітків. Музична діяльність такого напрямку передбачає активізацію таких важливих процесів, як мислення, музична пам'ять, увага та уява, що характерно для активного розвитку в підлітковому віці. Складовими вокального слуху ми визначаємо інтонаційний, етнічний, ладо-гармонічний, тембральний слух, а також почуття ритму та музикальність підлітків.

Доведено, що поступове удосконалення усіх складових вокального слуху в процесі навчальної музично-творчої діяльності слід розглядати з позиції комплексного підходу. Крім того, розвиток вокального слуху підлітків у процесі навчання музики доцільно розглядати у взаємозв'язку особистісно-орієнтаційного, етнокультурного, ціннісного, фізіологічного, комплексно-діяльнісного підходів.

Функціями означеного феномена виступають: культуротворча, світоглядно-особистісна, естетично-розвивальна, емоційно-гедоністична, пізнавально-виховна. У процесі розвитку вокального слуху підлітків особливого значення набуває соціально-психологічний фактор (фактор середовища), а також ступінь музичної обдарованості (музикальності) та прояв вікових особливостей. У підлітковому віці спостерігається підвищена потреба в емоційному насиченні, що співпадає з розвитком творчо-емоційної сфери, з розвитком здатності мислити художніми образами.

Структуру вокального слуху підлітків у процесі музичного навчання охоплюють складові: мотиваційно-емоційний; когнітивно-рефлексивний; творчо-результативний компоненти.

У другому розділі – *«Методичні засади розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики»* - представлено критерії та показники, методику, принципи та педагогічні умови розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики.

Критерієм мотиваційно-емоційного компонента визначено міру спрямованості підлітків на співацьку діяльність (показники: прояв інтересу до виконання вокально-хорових творів; прагненням накопичувати вокально-слухові враження на основі етноінтонаційного підходу).

Критерієм когнітивно-рефлексивного компонента є ступінь співацької підготовленості підлітків до аналізу вокально-виконавських дій (показники:

наявність сформованого музично-вокального тезаурусу; уміння слухової координації вокального звуку в процесі виконавської діяльності).

Критерієм творчо-результативного компонента визначено міру результативності щодо усвідомлення інтонаційного та орфоепічного вокального звучання (показники: здатність підлітків адекватно оцінювати якість власного вокального звучання та інших; уміння виразно відтворювати художньо-музичний образ творів вокального мистецтва).

У розробці критеріїв та показників було враховано сучасні напрями мистецької освіти України та Китаю. Розвиток вокального слуху підлітків у процесі навчання музики має ґрунтуватися на дотриманні визначених нами взаємообумовлених *принципів*, а саме: інтегративності, національної спрямованості, ефективного використання медіа-засобів у музичному навчанні підлітків.

Теоретичний аналіз наукових досліджень з питань розвитку вокального слуху, досвід практичної та експериментальної роботи дозволив розробити *педагогічні умови*, а саме: забезпечення ефективного розвитку пізнавальної активності учнів з урахування соціально-психологічних та фізіологічних особливостей підліткового віку; інтенсифікація виконання творчих навчальних завдань з поетапним розвитком слухових уявлень підлітків з наближенням до вокально-звукових еталонів; створення атмосфери довіри, взаємоповаги, підтримки учнів на шляху до творчої самореалізації. Розроблені педагогічні умови дозволяють удосконалити навчальний процес та розробити ефективну методику розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики.

Проведений аналіз дозволив констатувати, що навчальна програма з «Музичного мистецтва» (Л.Масол) створена на інтегративній основі, в осягненні музично-естетичних понять передбачає використання міжпредметних зв'язків різних видів мистецтв. Але, надмірна увага до осягнення підлітками різноманітною мистецькою інформацією дещо обмежує музично-виконавську діяльність учнів на уроках мистецтва, зокрема, вокально-хорову. Навчальні програми студентів з постановки голосу, вокального класу, хорового диригування, практикуму роботи з хором здебільшого озброюють майбутніх учителів музики вокальним репертуаром, розрахованим на студентський вік. Мало уваги приділяється підготовці студентів до вокальної роботи з учнями-підлітками. Аналіз робочих програм з індивідуальних дисциплін виявив прогалини у накопиченні студентами дитячого вокально-хорового репертуару.

Методика розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики розглядається нами з позицій становлення та гармонійного розвитку особистості, спрямування до художньо-творчої самореалізації та реалізації естетичного потенціалу вокального слуху. Результати теоретико-методичної розробки проблеми вокального слуху підлітків у процесі навчання музики переконують в необхідності створення спеціальної методики його розвитку, оскільки добре розвинений вокальний слух є показником якісної вокальної

підготовки, забезпечує регулювання власного співу, допомагає підліткам орієнтуватися у розмаїтті вокальної музики, що їх оточує. Встановлено, що сформованість вокального слуху, за наявності музично-стилістичних, художньо-естетичних уявлень, вокально-слухового досвіду та спеціальних знань, впливає на музичні уподобання підлітків, і, власне, визначає вибір музичного матеріалу для слухання та виконання.

Розроблено методичну модель розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики, що охоплює мету, завдання, наукові підходи (особистісно-орієнтаційний, етнокультурний, ціннісний, фізіологічний, комплексно-діяльнісний), функції (культуротворча, світоглядно-особистісна, естетично-розвивальна, емоційно-гедоністична, пізнавально-виховна), принципи (інтегративності, національної спрямованості, ефективного використання медіа-засобів), компонентну структуру (мотиваційно-емоційний, когнітивно-рефлексивний, творчо-результативний), педагогічні умови (забезпечення ефективного розвитку пізнавальної активності учнів з урахування соціально-психологічних та фізіологічних особливостей підліткового віку; інтенсифікація виконання творчих навчальних завдань з поетапним розвитком слухових уявлень підлітків з наближенням до вокально-звуків еталонів; створення атмосфери довіри, взаємоповаги, підтримки учнів на шляху до творчої самореалізації), етапи педагогічної роботи (регулятивно-потребовий, оцінювально-конструктивний, діялісно-проективний), форми та методи експериментальної роботи. Модель розвитку вокального слуху підлітків від постановки мети до відбору підходів, принципів і ефективних методів становить повний технологічний цикл.

У **третьому** розділі – *«Дослідно-експериментальна робота з розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики та результати формульованого експерименту»* – представлено констатувальний, формульовальний та контрольний етапи експериментальної роботи, визначено рівні розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики, подано результати статистичної обробки даних.

У проведенні констатувального експерименту брали участь 345 підлітків, 237 студентів та 39 учителів музики, керівників вокально-хорових гуртків. Експериментальна програма діагностичного етапу дослідження спрямовувалась на визначення рівня розвитку вокального слуху підлітків у процесі музичного навчання й передбачала вирішення таких завдань: проаналізувати існуючі освітні директивні документи («Державні стандарти освітньої галузі «Мистецтво», чинна програма з предмету «Музичне мистецтво» (Л. Масол та ін.) та «Мистецтво» (Л. Масол та ін.), тематичні плани позакласної вокальної й вокально-хорової роботи, тощо, здійснити аналіз навчально-методичних комплексів, індивідуальних програм студентів з вокально-хорових дисциплін, кваліфікаційних вимог до педагогічної практики та фахової підготовки вчителів музичного мистецтва; розробити діагностичну методику розвитку вокального слуху підлітків у процесі музичного навчання; провести діагностичний експеримент, здійснити якісну і

кількісну обробку його результатів; визначити рівні розвитку вокального слуху підлітків у процесі музичного навчання.

У результаті зведення даних діагностування показників було визначено рівні розвитку вокального слуху підлітків, а саме: високий, середній, низький. Кількісні результати констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи свідчать про те, що більшість досліджуваних підлітків володіють низьким рівнем розвитку вокального слуху (160 осіб (46,3%). Достатнім є відсоток таких, що продемонстрували середній рівень (141 учень (40,9%), натомість підлітків із високим рівнем вокального слуху виявлено недостатньо – всього 44 особи (12,8%). Такі результати констатувального експерименту, превалювання низького і середнього рівнів розвитку вокального слуху учнів, можемо пояснити недостатньою роботою вчителів музичного мистецтва з формування вокальної техніки учнів у даний віковий період (період мутації дитячого голосу), захоплення учнів музикою низької художньо-естетичної вартості, обмеженого залучення учнів до слухацької й концертно-виконавської діяльності тощо.

Організація і проведення формувального експерименту підпорядковувалась відповідним етапам експериментальної методики розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики, а саме: регулятивно-потребовому, оцінювально-конструктивному, діяльнісно-проективному, що забезпечували реалізацію поставленої мети та завдань дослідження.

Перший етап - *регулятивно-потребовий* - був націлений на формування мотиваційно-емоційного компонента вокального слуху підлітків. Зокрема, завдання першого етапу передбачали сформувати інтерес підлітків до слухання, аналізу і виконання зразків української народної та світової класичної вокальної музики, прагнення накопичувати вокально-слухові враження на основі етнокультурного підходу. Комплекс педагогічних заходів на регулятивно-потребовому етапі мав на меті сформувати стійку мотиваційну спрямованість підлітків на співацьку діяльність (виконання вокальних та хорових творів), сприяти утворенню і проявам позитивних емоцій від виконання вокальних творів: радості, здивування тощо. Сформованість мотиваційної сфери особистості підлітка забезпечує емоційну готовність до слухання і виконання зразків української народної музики, української та світової вокальної класики, що в кінцевому результаті спонукає їх до виконавських дій, викликає необхідність в отриманні нових знань і навичок вокальної діяльності. Методичне забезпечення даного етапу ґрунтувалось на художній доцільності вокального репертуару, й реалізовувалось завдяки впровадженню у процес музичного навчання підлітків педагогічної умови забезпечення ефективного розвитку пізнавальної активності підлітків з урахування соціально-психологічних та фізіологічних особливостей підліткового віку.

Другий етап формувального експерименту - *оцінювально-конструктивний* – був спрямований на формування когнітивно-

рефлексивного компонента вокального слуху підлітків. Насамперед, завдання даного етапу полягали у формуванні в учнів системи спеціальних музично-вокальних знань, необхідних для здійснення слухового аналізу вокальних творів, а також уміння здійснювати слухову координацію вокального звуку у процесі вокально-хорової виконавської діяльності. Даний етап передбачав також проведення серії експериментальних методик, спрямованих на розвиток важливих складових вокального слуху (інтонаційних, тембральних, динамічних, метро-ритмічних). Експериментальна методика даного етапу мала на меті сформувати співацьку підготовленість підлітків до аналізу власних вокально-виконавських дій. Провідною педагогічною умовою даного етапу була інтенсифікація виконання творчих навчальних завдань з поетапним розвитком слухових уявлень підлітків з наближенням до вокально-звукових еталонів.

Заключний, третій етап формувального експерименту - *діяльнісно-проективний*, мав на меті сформувати творчо-результативний компонент вокального слуху підлітків. Завдання даного етапу полягали у формуванні здатності в учнів адекватно оцінювати якість власного вокального звучання та вокального виконання інших співаків, уміння виразно відтворювати художньо-музичний образ творів вокального мистецтва. Формування свідомої самооцінки виконання вокального твору має ґрунтуватись на основі адекватної оцінки особистісних властивостей і якостей вокального звуку у співвідношенні із взірцем, що в свою чергу, забезпечує формування свідомої саморегуляції власного співу. Паралельно основним педагогічним завданням даного етапу формувального експерименту здійснювався розвиток вокальної техніки учнів (звукоутворення, інтонації, дихання, дикції, кантиленного співу, тембру голосу, музичної емоційності), володіння якою забезпечувало виразне відтворення художнього образу вокального твору. У результаті проведених методичних заходів, діяльнісно-проективний етап мав на меті сформувати усвідомленість щодо інтонаційного та орфоепічного вокального звучання.

На всіх етапах дослідно-експериментальної роботи були використанні інтерактивні методи, індивідуальні консультації, пояснювально-ілюстративні методи, дискусії, дебати, сократівські бесіди, публічні лекції, турніри знавців, вікторини, творчі завдання, метод інтонаційно-стильового осягнення музики, імітаційні й художньо-рольові ігри, фонопедичний метод В.Емельянова, мультимедійні ігри, метод свідомого моделювання вокального звуку, метод перехресних спостережень, артистична гімнастика, методи вокально-слухового діагностування, наочно-слухові методи, рецензування власної вокально-виконавської діяльності, інформаційні аудіо-, відео- та інтернет-методи, візуально-статистичні методи, відеофіксації виконавських дій тощо. Провідною педагогічною умовою визначено створення атмосфери довіри, взаємоповаги, підтримки учнів на всіх етапах експериментальної роботи.

Після кожного етапу формувального експерименту проводились проміжні контрольні зрізи показників за окремими компонентами розвитку вокального слуху, а також аналіз і порівняння досягнутих результатів. Проміжні діагностичні зрізи давали можливість відслідковувати динаміку змін, які відбувались у ході експерименту, встановлювати міру ефективності застосованих методичних заходів (форм, прийомів, методів) щодо розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики.

Обчислення даних рівнів розвитку вокального слуху підлітків ЕГ та КГ на контрольному етапі експерименту здійснювалось засобом статистичної обробки відсоткових показників розвитку мотиваційно-емоційного, когнітивно-рефлексивного та творчо-результативного компонентів. У результаті відповідних обчислень були встановлені рівні розвитку вокального слуху підлітків після проведення формувального експерименту, що унаочнено у таблиці 1.

Таблиця 1

Стан розвитку вокального слуху підлітків ЕГ та КГ на заключному етапі експерименту

Рівні розвитку	Компоненти вокального слуху підлітків												Рівні розвитку вокального слуху підлітків	
	<i>Мотиваційно-емоційний</i>				<i>Когнітивно-рефлексивний</i>				<i>Творчо-результативний</i>					
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	КГ
	аб	%	аб	%	аб	%	аб	%	А б	%	аб	%		
Н	5	16, 7	11	32, 4	10	33,3	14	41,2	10	33, 3	16	47, 1	9/ 30,0	14/ 41,1
С	11	36, 6	17	50, 0	13	43,3	15	44,1	12	40, 0	16	47, 1	12/ 40,0	16/ 47,1
В	14	46, 7	6	17, 6	7	23,4	5	14,7	8	26, 6	2	5,8	9 / 30,0	4/ 11,8

Статистична обробка результатів дозволила засвідчити, що низький рівень розвитку вокального слуху зафіксований в контрольній групі у 41,1% підлітків, у експериментальній – 30,0%, середній – у контрольній склав 47,1% респондентів, в експериментальній – 40,0%, високий рівень у контрольній становив 11,8% учнів, в експериментальній – 30,0%. Порівняльний аналіз результатів дослідження дозволив виявити позитивну динаміку розвитку вокального слуху підлітків експериментальної групи, що свідчить про ефективність експериментальної методики й доцільність її впровадження у процес позакласного музичного навчання підлітків. Отже, можна зазначити, що ефективність розвитку вокального слуху підлітків у процесі музичного навчання підтверджена даними його теоретико-методичного осмислення та результатами дослідно-експериментального дослідження.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розгляду проблеми розвитку вокального слуху підлітків у процесі музичного навчання. Подальших наукових розвідок потребують питання розвитку вокального слуху школярів у позаурочній роботі та вивчення досвіду позитивного втілення зарубіжних ідей розвитку вокального слуху дітей різних вікових категорій у практичній діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретико-методичне узагальнення та запропоноване нове вирішення проблеми розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики, що знайшло обґрунтування в авторській методиці розвитку вокального слуху школярів та її експериментальній перевірці. Проведене дослідження та виконання всіх поставлених у дисертації завдань дали змогу зробити такі висновки:

1. Сучасний стан розвитку освітянської сфери України створює умови для формування естетичних смаків школярів з урахуванням їх уподобань. З цієї позиції розвиток музичних здібностей учнів як багатоаспектний комплексний процес, суттєво впливає на їх морально-естетичне виховання. У цьому процесі окреме місце посідає розвиток вокального слуху, зумовлений глибоким емоційним впливом вокального мистецтва на формування особистості учня, особливо підлітка, оскільки музичне мистецтво оволодіває почуттями учнів раніше, ніж вони зуміють усвідомити сам процес спілкування з ним. Розвиток вокального слуху – це керований процес, і вокальний слух учнів-підлітків необхідно успішно розвивати у процесі навчання музики. Тому вокальний слух підлітків доцільно розглядати не лише як музично-вокальне відчуття та здібність, а як складну характеристику власної виконавської діяльності, у взаємозв'язку та взаємозалежності слуху і співацького голосу, що визначає вокальні здібності й набуття співацьких навичок учнями.

2. Вокальний слух ми розуміємо як важливу якість особистості, сформовану на основі вокально-слухових уявлень щодо вокально-звукових

еталонів у результаті активної розумової діяльності на основі глибинного естетичного сприйняття, що забезпечує цілеспрямований світоглядно-моральний, музично-творчий розвиток підлітків. Музична діяльність цього напрямку передбачає активізацію таких важливих процесів, як мислення, музична пам'ять, виконавська увага та уява, що характерно для активного розвитку школярів у підлітковому віці. У процесі розвитку вокального слуху підлітків особливого значення набуває соціально-психологічний фактор (фактор середовища), а також ступінь музичної обдарованості (музикальності) та прояв вікових особливостей. У підлітковому віці спостерігається підвищена потреба в емоційному насиченні, що співпадає з розвитком творчо-емоційної сфери, з розвитком здатності мислити художніми образами.

Складовими вокального слуху ми визначаємо інтонаційний, етнічний, ладо-гармонічний, тембральний слух, а також почуття ритму та музикальність підлітків. Розвиток вокального слуху підлітків у процесі навчання музики доцільно розглядати у взаємозв'язку особистісно-орієнтаційного, етнокультурного, ціннісного, фізіологічного, комплексно-діяльнісного підходів. Структуру вокального слуху підлітків у процесі музичного навчання охоплюють складові: мотиваційно-емоційний; когнітивно-рефлексивний; творчо-результативний компоненти.

3. У розробці критеріїв та показників були враховані сучасні напрями мистецької освіти України та Китаю. *Критерієм* мотиваційно-емоційного компонента визначено міру спрямованості підлітків на співацьку діяльність (показники: прояв інтересу до виконання вокально-хорових творів; прагненням накопичувати вокально-слухові враження на основі етноінтонаційного підходу). *Критерієм* когнітивно-рефлексивного компонента є ступінь співацької підготовленості підлітків до аналізу вокально-виконавських дій (показники: наявність сформованого музично-вокального тезаурусу; уміння слухової координації вокального звуку в процесі виконавської діяльності). *Критерієм* творчо-результативного компонента визначено міру результативності щодо усвідомлення інтонаційного та орфоепічного вокального звучання (показники: здатність підлітків адекватно оцінювати якість власного вокального звучання та інших; уміння виразно відтворювати художньо-музичний образ творів вокального мистецтва). У результаті проведеного діагностування було визначено рівні розвитку вокального слуху підлітків, а саме: високий, середній, низький.

4. Розвиток вокального слуху підлітків у процесі навчання музики має ґрунтуватися на дотриманні визначених нами взаємообумовлених принципів, а саме: інтегративності, національної спрямованості, ефективного використання медіа-засобів у процесі музичного навчання підлітків.

Розроблені педагогічні умови охоплюють: забезпечення ефективного розвитку пізнавальної активності учнів з урахування соціально-психологічних та фізіологічних особливостей підліткового віку; інтенсифікацію виконання творчих навчальних завдань з поетапним

розвитком слухових уявлень підлітків з наближенням до вокально-звукових еталонів; створення атмосфери довіри, взаємоповаги, підтримки учнів на шляху до їх творчої самореалізації. Розроблені педагогічні умови дозволяють удосконалити навчальний процес та розробити ефективну методику розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики.

5. Результати констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи свідчать про те, що більшість досліджуваних підлітків володіють низьким рівнем розвитку вокального слуху (160 осіб (46,3%). Достатнім є відсоток таких, що продемонстрували середній рівень (141 учень (40,9%), натомість підлітків із високим рівнем вокального слуху виявлено недостатньо – всього 44 особи (12,8%). Такі результати констатувального експерименту, превалювання низького і середнього рівнів розвитку вокального слуху учнів, можемо пояснити недостатньою роботою вчителів музичного мистецтва з формування вокальної техніки учнів у даний віковий період (період мутації дитячого голосу), захоплення учнів музикою низької художньо-естетичної вартості, обмеженого залучення учнів до слухацької й концертно-виконавської діяльності, тощо.

Організація і проведення формувального експерименту підпорядковувалась відповідним етапам експериментальної методики розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики, а саме: регулятивно-потребовому, оцінювально-конструктивному, діяльнісно-проективному, що забезпечували реалізацію поставленої мети та завдань дослідження.

Перший етап - *регулятивно-потребовий* - був націлений на формування мотиваційно-емоційного компонента вокального слуху підлітків. Зокрема, завдання першого етапу передбачали сформувати інтерес підлітків до слухання, аналізу і виконання зразків української народної та світової класичної вокальної музики, прагнення накопичувати вокально-слухові враження на основі етнокультурного підходу. Комплекс педагогічних заходів на регулятивно-потребовому етапі мав на меті сформувати стійку мотиваційну спрямованість підлітків на співацьку діяльність (виконання вокальних та хорових творів), сприяти утворенню і проявам позитивних емоцій від виконання вокальних творів: радості, здивування тощо. Сформованість мотиваційної сфери особистості підлітка забезпечує емоційну готовність до слухання і виконання зразків української народної музики, української та світової вокальної класики, що в кінцевому результаті спонукає їх до виконавських дій, викликає необхідність в отриманні нових знань і навичок вокальної діяльності. Методичне забезпечення даного етапу ґрунтувалось на художній доцільності вокального репертуару, й реалізовувалось завдяки впровадженню у процес музичного навчання підлітків педагогічної умови забезпечення ефективного розвитку пізнавальної активності учнів з урахування соціально-психологічних та фізіологічних особливостей підліткового віку.

Другий етап формувального експерименту - *оцінювально-конструктивний* – був спрямований на формування когнітивно-рефлексивного компонента вокального слуху підлітків. Насамперед, завдання даного етапу полягали у формуванні в учнів системи спеціальних музично-вокальних знань, необхідних для здійснення слухового аналізу вокальних творів, а також уміння здійснювати слухову координацію вокального звуку у процесі вокально-хорової виконавської діяльності. Даний етап передбачав також проведення серії експериментальних методик, спрямованих на розвиток важливих складових вокального слуху (інтонаційних, тембральних, динамічних, метро-ритмічних). Експериментальна методика даного етапу мала на меті сформувати співацьку підготовленість підлітків до аналізу власних вокально-виконавських дій. Провідною педагогічною умовою даного етапу була інтенсифікація виконання творчих навчальних завдань з поетапним розвитком слухових уявлень підлітків з наближенням до вокально-звукових еталонів.

Заключний, третій етап формувального експерименту - *діяльнісно-проективний*, мав на меті сформувати творчо-результативний компонент вокального слуху підлітків. Задання даного етапу полягали у формуванні здатності в учнів адекватно оцінювати якість власного вокального звучання та вокального виконання інших співаків, уміння виразно відтворювати художньо-музичний образ творів вокального мистецтва. Формування свідомої самооцінки виконання вокального твору має ґрунтуватись на основі адекватної оцінки особистісних властивостей і якостей вокального звуку у співвідношенні із взірцем, що в свою чергу, забезпечує формування свідомої саморегуляції власного співу. Паралельно основним педагогічним завданням даного етапу формувального експерименту здійснювався розвиток вокальної техніки учнів (звукоутворення, інтонації, дихання, дикції, кантіленного співу, тембру голосу, музичної емоційності), володіння якою забезпечувало виразне відтворення художнього образу вокального твору. У результаті проведених методичних заходів, діяльнісно-проективний етап мав на меті сформувати усвідомленість щодо інтонаційного та орфоепічного вокального звучання.

На всіх етапах дослідно-експериментальної роботи були використані інтерактивні методи, індивідуальні консультації, пояснювально-ілюстративні методи, дискусії, дебати, сократівські бесіди, публічні лекції, турніри знавців, вікторини, творчі завдання, метод інтонаційно-стильового осягнення музики, імітаційні й художньо-рольові ігри, фонетичний метод В.Емельянова, мультимедійні ігри, метод свідомого моделювання вокального звуку, метод перехресних спостережень, артистична гімнастика, методи вокально-слухового діагностування, наочно-слухові методи, рецензування власної вокально-виконавської діяльності, інформаційні аудіо-, відео- та інтернет-методи, візуально-статистичні методи, відеофіксації виконавських дій тощо. Провідною педагогічною умовою визначено створення атмосфери

довіри, взаємоповаги, підтримки учнів на всіх етапах експериментальної роботи.

6. Обчислення рівнів розвитку вокального слуху підлітків ЕГ та КГ контрольного експерименту здійснювалось засобом статистичної обробки відсоткових показників розвитку вокального слуху підлітків. Статистична обробка результатів дозволила засвідчити, що низький рівень розвитку вокального слуху зафіксований в контрольній групі у 41,1% підлітків, у експериментальній – 30,0%, середній – у контрольній склав 47,1% респондентів, в експериментальній – 40,0%, високий рівень у контрольній становив 11,8% учнів, в експериментальній – 30,0%. Порівняльний аналіз результатів дослідження дозволив виявити позитивну динаміку розвитку вокального слуху підлітків експериментальної групи, що свідчить про ефективність експериментальної методики й доцільність її впровадження у процес позакласного музичного навчання підлітків. Отже, можна зазначити, що ефективність розвитку вокального слуху підлітків у процесі музичного навчання підтверджена даними його теоретико-методичного осмислення та результатами дослідно-експериментального дослідження.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Подальших наукових розвідок потребують питання розвитку вокального слуху школярів у позаурочній вокально-хоровій роботі та вивчення досвіду позитивного втілення зарубіжних ідей розвитку вокального слуху дітей різних вікових категорій у практичній діяльності.

Основні положення дисертації відображено у таких публікаціях:

1. Лю Цзін. Сутність вокального слуху в контексті його розвитку в підлітків /Лю Цзін //Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – К.: НПУ, 2016. – Вип. 21 (26). – С. 45-50.

2. Лю Цзін. Педагогічні умови розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики /Лю Цзін //Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – К.: НПУ, 2016. Вип. 22 (27). – С. 115-119.

3. Лю Цзін. Функціональний аналіз розвитку вокального слуху підлітків /Лю Цзін //Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – К.: НПУ, 2017. - Вип. 23 (28). – С. 131-135.

4. Лю Цзін. Основні характеристики розвитку вокального слуху підлітків на уроках музичного мистецтва /Лю Цзін. //Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. н. пр. [за заг. ред. проф. В.І. Сипченка. - № 7 (82). – Харків: ТОВ «Видавництво НТМТ», 2018. – С. 164-171.

5. Лю Цзін. Формування когнітивно-рефлексивного компонента вокального слуху підлітків на оцінювально-конструктивному етапі експерименту /Лю Цзін //Науковий вісник Миколаївського національного

університету імені В.О.Сухомлинського: педагогічні науки [за заг. ред. проф. Тетяни Степанової. - № 2 (61). – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2018. – С. 156-159.

6. Лю Цзін. Діагностика розвитку вокального слуху підлітків у процесі співацької діяльності / Лю Цзін //Методичка пракса: часопис за наставу и ученє [гл. уредник доц. др. Зорица Цветановић. – Број 2. – Београд: Учителски факултет у Враньу и «Школска книга» ДОО у Београду, 2018. – С. 319-325.

7. Лю Цзін. Естетичний потенціал вокального слуху в формуванні особистості підлітка /Лю Цзін //Педагогічна майстерність як система професійно-мистецьких компетентностей: зб. матеріалів XIV Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О. П. Рудницької. – К. : Талком, 2017.– вип. 8 (12). – С. 193-196.

8. Лю Цзін. Розвиток особистості підлітків у процесі навчання музики: I Міжнародні науково-практичні читання пам'яті академіка Анатолія Авдієвського /Лю Цзін. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. – С. 197-199.

АНОТАЦІЇ

Лю Цзін. Методика розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання /Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2018.

У дисертації досліджується проблема вокально-хорового навчання підлітків, що передбачає розвиток їх музичних здібностей як багатоаспектного комплексного процесу, який водночас є виховним. У цьому процесі окреме місце посідає розвиток вокального слуху, зумовлений глибоким емоційним впливом вокального мистецтва на формування особистості учня, особливо підлітка, оскільки музичне мистецтво оволодіває почуттями учнів раніше, ніж вони зуміють усвідомити сам процес спілкування з ним. Розвиток вокального слуху є керованим процесом, і вокальний слух учнів-підлітків можна успішно розвивати у процесі музичного навчання. Вокальний слух ми розуміємо як якість особистості, сформованої на основі вокально-слухових уявлень щодо вокально-звукових еталонів у результаті активної розумової діяльності, що забезпечується глибиною естетичного сприйняття. Розвиток вокального слуху підлітків у процесі навчання музики нами розглянутий у взаємозв'язку особистісно-орієнтаційного, етнокультурного, ціннісного, фізіологічного, комплексно-діяльнісного підходів.

Структуру вокального слуху підлітків у процесі музичного навчання охоплюють складові: мотиваційно-емоційний, когнітивно-рефлексивний, творчо-результативний компоненти. Методика розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики розглядається нами з позицій становлення та розвитку їх особистості, спрямування до художньо-творчої самореалізації та реалізації естетичного потенціалу вокального слуху. Організація і проведення формувального експерименту підпорядковувалась відповідним етапам експериментальної методики розвитку вокального слуху підлітків у процесі навчання музики, а саме: регулятивно-потребовому, оцінювально-конструктивному, діяльнісно-проективному, що забезпечували реалізацію поставленої мети та завдань дослідження. Ефективність розвитку вокального слуху підлітків у процесі музичного навчання підтверджена даними його теоретико-методичного осмислення та результатами дослідно-експериментального дослідження.

Ключові слова: вокальний слух, підлітки, розвиток, музичне навчання, поетапна методика, педагогічні умови.

Лю Цзин. Методика развития вокального слуха подростков в процессе обучения музыке. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - теория и методика музыкального обучения /Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. - Киев, 2018.

В диссертации исследуется проблема вокально-хорового обучения подростков, которая предусматривает развитие их музыкальных способностей как многоаспектного комплексного процесса, что является воспитательным. В этом процессе особое место занимает развитие вокального слуха, обусловленное глубоким эмоциональным воздействием вокального искусства на формирование личности ученика, особенно подростка, поскольку музыкальное искусство овладевает чувствами учащихся прежде, чем они смогут осознать сам процесс общения с ним. Развитие вокального слуха является управляемым процессом, и вокальный слух учеников-подростков можно успешно развивать в процессе музыкального обучения. Вокальный слух мы понимаем как качество личности, сформированное на основе вокально-слуховых представлений о вокально-звуковых эталонах в результате активной умственной деятельности, что обеспечивается глубиной эстетического восприятия. Развитие вокального слуха подростков в процессе обучения музыке нами рассмотрено во взаимосвязи индивидуально-личностного, этнокультурного, ценностного, физиологического, комплексно-деятельностного подходов.

Структуру вокального слуха подростков в процессе музыкального обучения охватывают составляющие: мотивационно-эмоциональный, когнитивно-рефлексивный, творческо-результативный компоненты. Методика развития вокального слуха подростков в процессе обучения

музыке рассматривается нами с позиций становления и развития их личности, направленной на художественно-творческую самореализацию и реализации эстетического потенциала вокального слуха. Организация и проведение формирующего эксперимента подчинялись соответствующим этапам экспериментальной методики развития вокального слуха подростков в процессе обучения музыке, а именно: регулятивно-потребностному, оценочно-конструктивному, деятельно-проективному, которые обеспечивали реализацию поставленных целей и задач исследования. Эффективность развития вокального слуха подростков в процессе музыкального обучения подтверждена данными его теоретико-методического осмысления и результатами опытно-экспериментального исследования.

Ключевые слова: вокальный слух, подростки, развитие, музыкальное обучение, поэтапная методика, педагогические условия.

Liu Jing. Technique of development of vocal hearing of adolescents in the process of teaching music. - Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.02 - theory and methodology of musical training / Dragomanov National Pedagogical University. - Kiev, 2018.

In the dissertation the problem of vocal-choral education of teenagers which provides development of their musical abilities as multifaceted complex process that is educational is investigated. In this process, a special place is occupied by the development of vocal hearing, conditioned by the deep emotional impact of vocal art on the formation of the personality of the pupil, especially the teenager, as the musical art takes possession of the feelings of the students before they can understand the process of communicating with him. The development of vocal hearing is a controlled process, and the vocal hearing of teenage students can be successfully developed in the process of musical training. Vocal hearing we understand as the quality of personality, formed on the basis of vocal-auditory notions of vocal and sound standards as a result of active mental activity, which is ensured by the depth of aesthetic perception. The development of the vocal hearing of adolescents in the process of teaching music we considered in the relationship of individual, personal, ethno-cultural, value, physiological, complex-activity approaches.

The structure of the vocal hearing of adolescents in the process of musical training encompasses the components: motivational and emotional, cognitive-reflexive, creative-productive components. The technique of developing the vocal hearing of adolescents in the process of teaching music is examined by us from the standpoint of the formation and development of their personality, directed toward artistic and creative self-realization and realizing the aesthetic potential of vocal hearing. The organization and conduct of the formative experiment were subordinated to the corresponding stages of the experimental technique of developing the vocal hearing of adolescents in the process of teaching music, namely: regulatory-need, evaluation-constructive, activity-projective, which

ensured the achievement of the stated goals and objectives of the study. The effectiveness of development of vocal hearing of adolescents in the process of musical training is confirmed by the data of his theoretical and methodological interpretation and the results of experimental research.

Key words: vocal rumor, adolescents, development, musical training, step-by-step methodology, pedagogical conditions.

НБ НПУ

імені М.П. Драгоманова

100317948